

BÖLGESEL İMAR EKİBİ FAALİYETLERİ KAPSAMINDA AFGANİSTAN POLİSİNİN İNCELENMESİ: VARDAK VİLAYETİ ÖRNEĞİ¹

An Examination of the Afghan Police in terms of Provincial Reconstruction Team's Activities: A Case Study in Vardak Province

İrfan ÇİFTÇİ*

Özet

Bu çalışmanın amacı, 11 Eylül sonrasında Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan'a müdahalesinden sonra ortaya çıkan güvenlik sorunu çerçevesinde, dost ve kardeş ülke Afganistan'ın Vardak Vilayeti polis teşkilatının mevcut durumunun tespit edilmesi, iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılmasına yönelik neler yapılacağına ilişkin çözüm önerileri sunmaktır. Afganistan'a yapılan askeri müdahale sonrasında oluşan "yenidünya düzeni" ve Amerika'nın Afganistan'da izlemiş olduğu strateji çerçevesinde uluslararası örgütlerinde katılımıyla Afganistan'ın yeniden yapılandırılması sürecine girilmiştir. Gerek ülkenin konumu itibari ile gerekse İran'ın son dönemde nükleer çalışmalar yapması nedeniyle Afganistan'ın bölgedeki jeostratejik önemi daha da artmıştır. Afganistan'ın bu durumu göz önüne alındığında da Afgan Polisinin yeniden yapılandırılma projelerinde önem kazanacağı düşünülmektedir. Kuşkusuz bu projelerin en önemlilerinden biri de Türkiye'nin de içinde bulunduğu Bölge İmar Ekibi faaliyetleridir.

Anahtar Kelimeler: Polis Eğitimi, Terör Ve Polislik, Stratejik Önem, Suçla Mücadele, Bölge İmar Ekibi.

¹ Bu araştırma yazarın 2006 -2007 yılları arasında Afganistan'da Polis Eğitimsi olarak 6 ay süre ile görevli bulunduğu dönemde yapılmıştır.

* Başkomiser, Eğitim Dairesi Başkanlığı, i.ciftci79@hotmail.com
PBD, 10 (4) 2008, ss. 43-70

Abstract

After presenting the current state in the Police Department of Vardak Province of Afghanistan very crucial security problems emerged following the United States' intervention into the country. In this regard, this study intends to make some recommendations as to how to improve and reorganize the Vardak Police Department. Afghanistan has entered a reorganization period in collaboration with international organizations parallel to the American policies in the country after the military intervention. The importance of Afghanistan has been tremendously increased both because of the country's geopolitical position in the region and especially because of the Iran's recent nuclear programs. Considering these issues, we believe that the reorganization projects of the Afghan Police will gain more importance. Indeed, one of such projects involves the Provincial Reconstruction Team's efforts, of which Turkey is also a part.

Key Words: Polis Training, Terror and Polising, Stragegical Impotence, Straggle of Crimes, Provincial Reconstruction Team.

Giriş

Afganistan'ın yeniden imarı çerçevesinde birçok ülke ve uluslararası örgüt, özellikle Amerika, Almanya, İngiltere ve Birleşmiş Milletler tarafından, Afgan Polisine yönelik durum analiz çalışmaları yaptıkları bilinmektedir. Söz konusu ülkeler yaptıkları bu çalışmalar ve araştırmalar sonucunda Afganistan polisinin iyileştirilmesi için birçok proje hazırlamışlardır. Ancak yapılan araştırmalarda ne Afganistan'ın yerel kaynaklarında ne de uluslararası kaynaklarında Afgan polisine yönelik akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın içeriğinde esas olarak, Amerika'nın Afganistan'a müdahalesinden sonra ortaya çıkan genel durum, Afganistan'ın jeostratejik önemi ve bu nedenle ortaya çıkan hâkimiyet mücadelesi, Afgan Ulusal Polis Teşkilatının (ANP) yapısı ve Afgan Polisinin yeniden yapılandırılma sürecinde yürütülen projeler arasında önemli bir yere sahip Türk Bölge İmar Ekibinin (PRT) faaliyet gösterdiği Vardakda İl Emniyet Müdürlüğü personelinin yeterlilikleri ve niteliklerine yer verilmiştir. Araştırma, Vardak Emniyet Müdürlüğüne bağlı Asayiş, Terör, Narkotik ve Trafik Şube Müdürlüğü personeli üzerinde yapılarak sınırlandırılmıştır.

Bu araştırmada mülakat, arşiv araştırması ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Vardak Emniyet Müdürlüğü'nün başlıca birimlerinden Asayiş, Terör, Narkotik ve Trafik birimlerine gidilerek, bu birimlerde çalışan memurlarla yüz yüze görüşerek önceden belirlenmiş olan sorular doğrultusunda, birimlerde çalışan personelden yönetici- yönetilen ayrımı gözetmeksizin "Random" usulüyle her birimden 5 kişi seçilerek mülakat yapılmıştır.

Arşiv araştırmasında ise; Terörle Mücadele Şubesi ve Asayiş Şubesinin görev alanına giren bir konuda meydana gelen spesifik bir olayda, hazırlık tahkikatı aşamasından mahkemeye intikal eden safhaya kadar yapılan işlemler dosyalardan incelenmiştir. Bunun yanında birimlerle yapılan toplantılarda, eğitimlerde ve çalışma ziyaretlerinde, gerek personelin genel durumu gerek araç malzeme ve ekipman durumu gerekse görev yapılan ortamlar incelenerek çeşitli gözlemlerde bulunulmuştur. Mülakat, arşiv araştırması ve gözlem sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda, birimler ayrı ayrı ele alınarak ortak bir değerlendirmede bulunulmuştur. Bu araştırma yapılırken ülkenin hâlihazırda içinde bulunduğu güvensiz ortamla birlikte gelen güvenlik sorunu, Vardak İl Emniyet Müdürlüğü'nde görevli bazı üst düzey polislerin yeniliklere kapalı olması ve araştırmaya şüpheyle yaklaşması nedeniyle bazı zamanlardaki görüşme taleplerini reddetmesi ve araştırmada kullanılan yerel tercümanın polislik literatürüne uzak olması karşılaşılan en önemli sorunlar olmuştur.

Makale üç bölümü ihtiva etmektedir. Birinci bölümde; Afganistan'da 11 Eylül sonrası ortaya çıkan genel durum, Afganistan'ın jeostratejik önemi ve Afganistan'ın yeniden imarına yönelik yapılan uluslararası faaliyetler ile bu kapsamdaki faaliyetlerin başını çeken Bölgesel İmar Ekibi (Provincial Reconstruction Team) çalışmaları anlatılacaktır. Makalenin ikinci bölümünde ise Afgan Ulusal Polis Teşkilatının (ANP) yapısı ile Afgan polisinin genel durumu üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde ise Vardak Vilayeti Polis Teşkilatında görev yapan polisler üzerinde yapılan mülakat, arşiv araştırması ve gözlem sonuçlarına göre, değerlendirme ve önerilerde bulunulacaktır.

1.Afganistan'ın Genel Durumu

Şair Muhammed İkbâl Afganistan için şu tespiti yapar: "Asya'da bir ülke var ki, o ülke de sulh (barış) olursa Asya'da sulh olur. O ülkede sulh olmazsa Asya'da sulh olmaz. Bu nedenle kalbi iyi muhafaza etmek

gerekir." İkbâl'in işaret ettiği gibi, Afganistan dünyanın en büyük istila yollarından birinin üzerinde bulunmaktadır (Çiftçi, 2007:64). Asırlarca büyük imparatorlukların vücuda geldiği Horasan ili, Moğolları, Babürlüleri, Romalıları ağırlamıştır. 1747 yılından sonra ise tek bir çatı altında toplanan imparatorluk bakiyeleri bugüne değin iktidar savaşlarıyla kendi içinde istikrarsızlığa sürüklenmişlerdir. Bu iç çekişmeleri İngilizler ve Rusların işgalinin takip etmesi, Afganistan'da yıllarca savaş ve işgallerin bitmemesine ve Asya'da barış ortamının sağlanmamasına neden olmuştur.

Benzer bir durum, Amerika'nın Nev York şehri Manhattan bölgesinde bulunan ve Dünya Ticaret Merkezi olarak bilinen ikiz kulelere yapılan 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra, Amerika Birleşik Devletlerinin El-Kaide terör örgütü ve onun lideri Usame bin Laden'i yok etmek bahanesiyle, Afganistan'a girmesi ve Taliban yönetimini devirmesiyle yaşanmıştır. Bilindiği üzere, mevcut Afganistan yönetimin devrilmesinin ardından, ülkenin yönetim kadrosu tamamen değiştirilmiş, yerine uluslararası güç gözetiminde geçici bir hükümet kurulmuştur. Devlet başkanlığına ise, uzun süredir Amerika'da olan ve Amerikan petrol şirketi UNACOL'un danışmanlığını yapan Hamit Karzai 6 aylığına geçici olarak getirilmiş ve 11 Haziran 2002 tarihinde yapılan seçimlerle de, Karzai yönetimine meşruiyet kazandırılmıştır (Goodson,2005:24). Her ne kadar seçimle gelmiş meşru bir hükümet iş başında olsa da, bölgede 2001 yılından bu yana hem siyasi hem de askeri anlamda Amerika Birleşik Devletlerinin söz sahibi olduğu bilinen bir gerçektir.

Alınan tüm önlemlere rağmen, ülke güvenliğinin tam olarak sağlanabildiği söylenemez. Halen Afganistan'ın bazı bölgelerinde Taliban ya da sayıları az da olsa diğer muhalif grupların Amerikan kuvvetleri ile uluslararası barış gücü askerlerine saldırıları devam etmektedir. Taliban taraftarlarının saldırıları genelde ülkenin doğusunda yer alan ve Pakistan'a yakın Kandahar, Zebu, Paktiya ve Gazni bölgelerinde gerçekleşmektedir (Pandya, 2004). Ülkenin coğrafi yapısı itibarıyla saldırıların engellenebilmesi mümkün gibi görünmemektedir. Bu saldırıları genelde araçla veya yaya yapılan intihar eylemleri (canlı bomba) oluşturmaktadır.

'Karzai Hükümeti'nin karşılaştığı en önemli sorun ülkede bölgesel liderleri memnun edecek bir yapının oluşturulamamasıdır. Zira Taliban yönetiminin dağılmasının ardından ortaya çıkan güç boşluğundan yararlanan bölgesel liderler geçmişte kontrollerinde olan bölgelerde yeniden hâkimiyet kurmaya başladılar' (Balcı, 2004:262).

Afganistan'ın en güvenli yerinin Kabil Bölgesi olduğu söylenebilir. Burası, tamamen Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvvetinin gözetimindedir (Rubin vd., 2003). Türkiye'nin de üç dönem başkanlığını yürüttüğü bu uluslararası gücün kısa adı ISAF (International Security Assistance Force)'dır. Kabil ve çevresinin güvenliği ISAF Kuvvetleri ile Afgan Polisi tarafından sağlanmaktadır. ISAF adlı bu uluslararası güçte, şu an 4500 kişi görev yapmaktadır (Malonay, 2005). Her ne kadar Kabil bölgesi en güvenli bölge olsa da şehir merkezinde yaşanan canlı bomba eylemleri hiçte küçümsenecek gibi değildir. Hemen hemen her hafta birden fazla eylem gerçekleştirilmekte ve birçok sivil hayatını kaybetmektedir.

Son 27 yıldır savaş ortamından çıkamamış Afganistan'ın durumu gerçekten içler acısıdır. Gerek kamu kurumları, gerek belediyeler, gerekse de güvenlik birimleri yenedünya düzeninin çok gerisinde kalmışlardır. Taliban döneminde içine kapalı yaşayan Afganistan toplumunun gerçek yüzü, Amerika'nın işgalinden sonra daha iyi görülmeye başlanmıştır. Bu işgal, Afganistan'ın ortaçağ görünümlü acı yüzünü tüm dünyanın gözleri önüne sermiştir.

Afganistan'ın yeniden imarı konusunda 2002 yılından bu zamana kadar birçok devlet projeler geliştirmekte ve bu projeleri hayata geçirme adına yoğun çabalar göstermektedirler. Örneğin Amerika, Afganistan'ın askeri faaliyetlerine ve polislerin hizmetiçi eğitimlerine yönelik; Almanya, polis teşkilatının yeniden yapılandırılmasına ve eğitilmesine yönelik; İtalya, hukuk sisteminin iyileştirilmesine yönelik; Japonya, illegal askeri grupların silahsızlandırılmasına yönelik; İngiltere, uyuşturucu ile mücadeleye yönelik projeler yürütmektedirler (bmi.bund.de, 2006). Japonya'nın silahsızlandırma projesi hariç, diğer tüm projeler halen devam etmektedir.

1.1.Afganistan'ın Jeostratejik Önemi

Afganistan coğrafi konumu, yeraltı kaynakları ve komşuları itibariyle büyük güçlerin iştahını kabartacak ölçüde jeostratejik bir öneme sahiptir. Ülkenin kuzeyinde Orta Asya cumhuriyetlerinden Özbekistan ve Tacikistan, kuzeybatısında Türkmenistan, kuzeydoğusunda Çin, güney ve doğusunda Afganistan için tarihi roller üstlenmiş Pakistan ve İran vardır. Afganistan'ın jeostratejik önemi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ABD karşısında yeni bir güç olan Çin ve 1979'daki İslam devriminden sonra sürekli olarak ABD ile gergin bir ilişki içinde olan

İran İslam Cumhuriyeti ile sınırdaş olmasından kaynaklanmaktadır (Maley, 2001:105). Bu jeostratejik konumunun yanı sıra Afganistan, doğal kaynakları açısından da her zaman büyük güçlerin iştahını kabartmıştır. Doğal gaz yatakları, petrol, kömür, çinko, krom, demir madenleri, tuz, kükürt, altın ve kıymetli taş yatakları henüz tam olarak işletilemeyen doğal zenginlikler arasındadır. Sovyetlerin tespitlerine göre sadece Herat ve Badahşan bölgeleri arasında 75 milyon ton kömür rezervi vardır. Ayrıca ülkenin güneyinde berilyum ve yakut yatakları bulunmaktadır (elyazmasi.org, 2006).

1.2. Türkiye için Önemi

Dost, kardeş ve dindaş ülke olmasının yanında Afganistan, barındırdığı Türk nüfusu ile de Türkiye'nin bağıni koparmayacağı ülkelerden birisidir. Afganistan'ın etnik yapısının en büyük kısmını %42'lik nüfus oranıyla Peştunlar oluşturur. Sayılarının 12–13 milyon arasında olduğu tahmin edilen Peştunlar'a aynı zamanda 'Afgan' da denir. Afganistan ismi de zaten "Afganlara ait ülke" anlamına gelmektedir. Bölge, 18. yüzyılın ortalarından itibaren bu isimle anılmaya başlamıştır.

Afganistan'ın ikinci büyük etnik grubunu Türkler oluşturmaktadır. Türk gruplarını, kuzeyde yoğunlaşmış olan Özbekler, Türkmenler ve Kırgızlar teşkil eder. Bunlar dışında diğer küçük Türk grupları da Afganistan nüfusu içerisinde varlığını sürdürmektedir. Bunlar Celalabat çevresindeki Karakalpıklar, Akça, Andhoy ve Hanabad bölgesinde çoğunluğunu 1950'lerde Rus mezaliminden kaçanların oluşturduğu Kıpçaklar, Katagan, Bedahşan Rustak ve Şehr-i Büzürg çevresinde yaşayan Karluklar ile eski Gazne şehri etrafından yaşayan Çağatay Türkleridir. Afganistan'da halkın %99'u Müslümandır. Müslümanların %80'i Sünni %19'u ise Şiidir. Peştunların ve Taciklerin çoğunluğu Sünnidir. Şii çoğunluğu ise Türkler ve Hazaralar oluşturmaktadır. Öte yandan ülkede çok az sayıda Hıristiyan, Sih, Hindu ve Yahudi de vardır (afganistan.ihh.org.tr, 2007). Afganistan'ın nüfusunun yaklaşık 30 milyon olduğu düşünüldüğünde² Türk nüfusun hiçte azımsanamayacağı akıldan uzak değildir.

² Ülkede sağlıklı bir nüfus sayımı yapılamadığı net rakam bilinmemektedir.

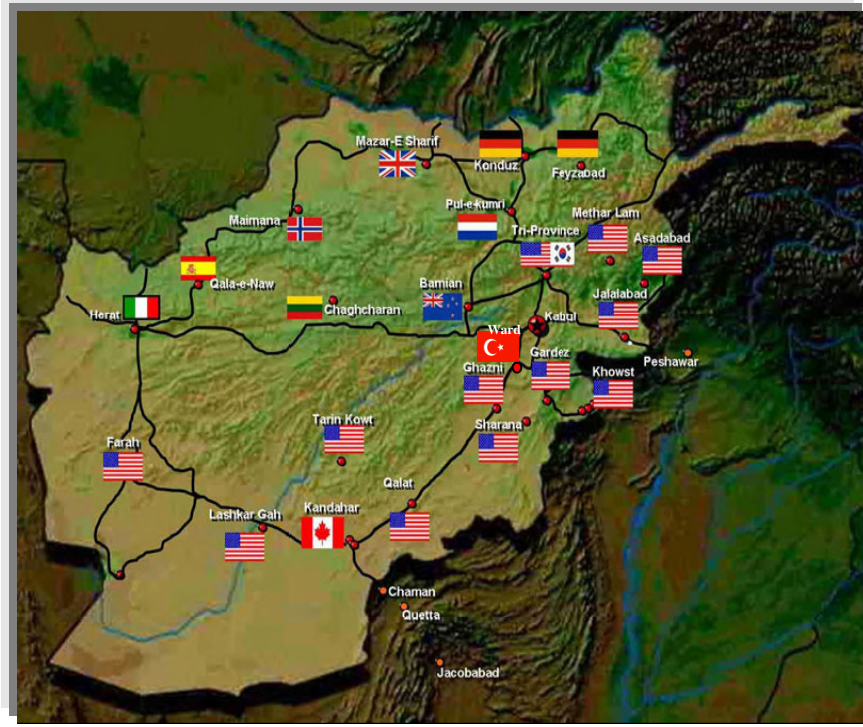
1.3.PRT (Provincial Reconstruction Team- Bölge İmar Ekibi) Faaliyetleri

Afganistan'daki şehir merkezlerinde artmaya başlayan güvenlik sorunu polis teşkilatının iyi yönetilmesi ve eğitilmesi ile birlikte profesyonelleşmesinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Afganistan'ın ekonomik anlamda içinde bulunduğu durum göz önüne bulundurulduğunda bu faaliyetleri tek başına planlaması ve gerçekleştirmesi de imkânsızdır. Bu nedenle Afganistan'ın yeniden yapılandırılması için birçok proje yürütülmektedir.

Projelerin en önemlisini ise, Birleşmiş Milletler koordinasyonunda başta ABD olmak üzere, diğer ülkelerin de katılımıyla yürütülen PRT (Provincial Reconstruction Team) ya da Türkçe ifadesiyle BİE (Bölge İmar Ekibi) projeleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin de 2006 yılında bu projeye katılması ile Afganistan genelinde faaliyet gösteren PRT'lerin sayısı 27 (Şekil 1), görev alan ülke sayısı ise 29 olmuştur.

PRT'lerin kuruluş amacı; buldukları bölgelerdeki idari ve yargı sisteminin değiştirilmesi, Afgan polislerinin eğitimi ile teçhizat ihtiyaçlarının karşılanması, bölge halkının imkân ve kabiliyetlerinin artırılması, altyapı, bayındırlık ve sosyal alanlarda halkın yaşam koşullarını artırıcı faaliyetlerde bulunulması olarak özetlenebilir (vardakturkprt.com, 2007).

PRT'lerin çeşitli konularda yardım ve ileriye dönük gelişim projelerini hayata geçirme görevlerinin yanında, bölge polisine eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi gibi önemli bir görevi de vardır. Kabil'e 30 km mesafede Vardak Vilayeti'nde kurulan Türk PRT'si bünyesinde, bölge polislerinin eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesine yönelik olarak 2006 yılından başlayarak her yıl 6 aylık dönemler halinde, Emniyet Genel Müdürlüğünden sekiz polis eğitimcisi görevlendirilmektedir. Ayrıca, Vardak Türk PRT'sinde güvenliğin sağlanması için on özel harekât polisi, idari işlerin yürütülmesi için bir polis memuru ve tüm polis hizmetlerinin koordinasyonu ve yönetiminden sorumlu bir (1) Emniyet Müdürü görev yapmaktadır.

Şekil 1: Afganistan'da Faaliyet Gösteren PRT'ler

2. Afganistan Polis Teşkilatının Yapısı

Afganistan Polis Teşkilatının başında İçişleri Bakanı vardır. İçişleri Bakanına bağlı dört bakan yardımcısı bulunmakta ve polisiye hizmetler bir bakan yardımcısı sorumluluğunda yürütülmektedir (bmi.bund.de, 2006). Taşra teşkilatının başındaki polis müdürleri, Türkiye'de olduğu gibi valiye değil doğrudan polisiye hizmetlerden sorumlu bakan yardımcısına bağlıdır (Şekil 2).

Afganistan Polisinin teşkilatlanmasında katı askeri yapı göze çarpmaktadır. Gerek rütbelerinin askeri rütbe olması, gerek Türkiye'deki jandarma teşkilatı gibi erat kısmının polis teşkilatının tabanını teşkil etmesi, gerekse koruculuk sistemine benzer yardımcı polis hizmetlilerinin bulunması bunun en açık göstergesidir. Yardımcı polis hizmetleri, Amerikalılar tarafından terörist faaliyetlerin önünü kesmek amacıyla

kırsal alanlarda askerlerin öncesinde mücadele etmeleri için kurulmuştur. Söz konusu kişilerin seçimleri yerel polis teşkilatları tarafından yapılmakta, maaşları ise Amerika Birleşik Devletleri tarafından ödenmektedir (Çiftçi, 2007:66).

Afganistan Ulusal Polis Teşkilatında görev yapanlar, amir (Saran), polis memuru (Satanman), asker (Polis-i Milli ve Polis-i Adi) ve yardımcı hizmetliler olarak özetlenebilir. Teşkilatlanmanın daha iyi anlaşılması için, aşağıda Afgan Polis Rütbeleri, Türkiye'deki askeri rütbelere karşılaştırılmış/eşleştirilmiş ve Afganistan Ulusal Polisinin merkez teşkilat yapısı şemasal olarak ifade edilmeye çalışılmıştır.³

Genel Sınıflandırma:

<i>Türkiye'deki Karşılığı</i>	<i>Farsça'daki Karşılığı</i>
Amir Sınıfı	Saran
Polis Memuru	Satanman
Asker (Erat)	Polis-i Milli Erat ve Polis-i Adi Erat
Yardımcı Polis	Polis-i Kergiy

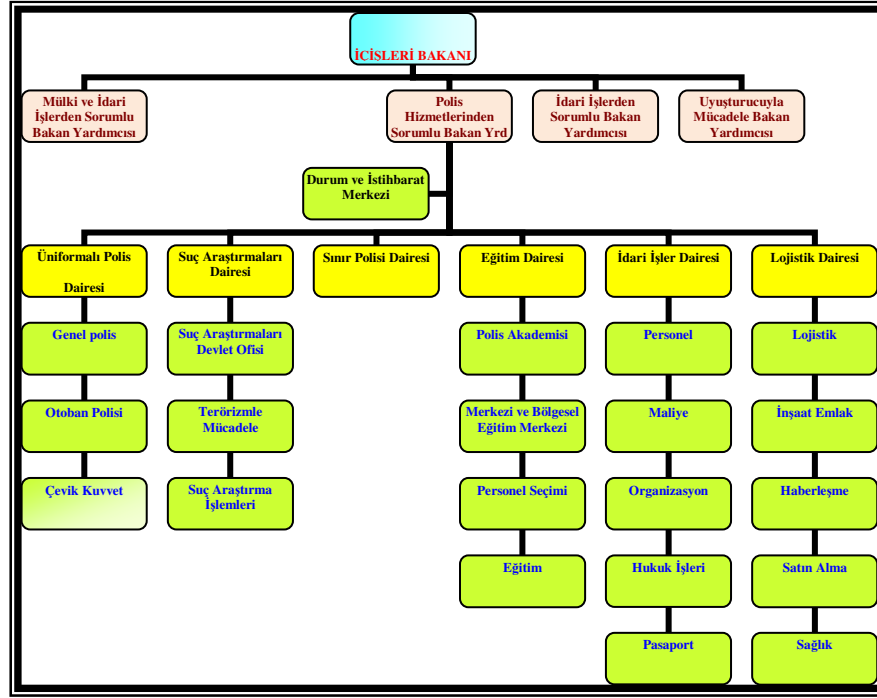
³ Afgan ulusal polis teşkilatının yapısına ve rütbelere ilişkin şemalar ve bilgiler Afganistan İçişleri Bakanlığı yetkililerinden alınmıştır.

Rütbeli Amirlerin Sınıflandırılması

<i>Türkçedeki Karşılığı</i>	<i>Farsçadaki Karşılığı</i>
<i>General</i>	<i>Paswal</i>
<i>Albay</i>	<i>Samunwal</i>
<i>Yarbay</i>	<i>Samunmal</i>
<i>Binbaşı</i>	<i>Samunyar</i>
<i>Kıdemli Yüzbaşı</i>	<i>Sar sarınman</i>
<i>Yüzbaşı</i>	<i>Saranman</i>
<i>Üsteğmen</i>	<i>Lumray Saran</i>
<i>Teğmen</i>	<i>Duahim Saran</i>
<i>Kıdemli Baş Çavuş</i>	<i>Dırıym Saran</i>
<i>Başçavuş</i>	<i>Sar Satanman</i>
<i>Kıdemli Astsubay</i>	<i>Lumray Satanman</i>
<i>Uzman Astsubay</i>	<i>Duahim Satanman</i>
<i>Astsubay</i>	<i>Dırıym Satanman</i>

Afganistan genelinde yaklaşık 62.000 civarında polis görev yapmaktadır ve bu polislerin maaşları buldukları sınıfa ve rütbeye göre farklılık arz etmektedir. Örneğin Şube Müdürü rütbesinde birinin aylık maaşı 84 dolar, polis memurunun maaşı 44 dolar ve yardımcı polisin maaşı ise 7 dolardır. Bu da Afganistan'da polisin çok daha rahat rüşvete ve yolsuzluklara bulaşmasına neden olmaktadır.

Şekil 2: Afganistan Polisinin Teşkilat Şeması

2.1.Afgan Ulusal Polisinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Uluslararası Faaliyetler

Afganistan'ın gün geçtikçe karmaşık hale gelen güvenlik problemlerine karşı ve düzenin yeniden sağlanması için birçok uluslararası gücün, Afgan Ulusal Polisine yönelik projeleri ve faaliyetleri bulunmaktadır. Bunlar:

2.1.1.Amerika

Afganistan'daki hizmet içi eğitimler, özellikle Kabil ve çevresinde görev yapan polislerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik verilen eğitimler Amerikalıların sorumluluğundadır. Amerikalılar, kendilerine ait olan Bölge İmar Ekiplerinin kurulduğu her ilde küçük çapta da olsa hizmet içi eğitimler düzenlemektedirler. Kabil'de bulunan Merkez Hizmet İçi Eğitim Ünitesi çok büyük bir arazi üzerine kurulmuş ve

buradaki eğitimler son derece modern donanıma sahip konteynırlarda verilmektedir. Eğitimler 4 ve 8 er haftalık modüller halinde temel polislik becerilerini geliştirmeye yönelik olarak planlanmıştır. Afganistan genelinde şu ana kadar 54.000 Afgan Polisinin eğitildiği Amerikalılar tarafından ifade edilmektedir.

2.1.2. Almanya

Afganistan'ın Başkenti Kabil'de bulunan Polis Akademisi, Almanya tarafından restore edilerek eğitim merkezi haline getirilmiştir. Polis Akademisi; kanun gereği, profesyonel polis hizmetleri ile ilgili olarak yetiştirilmesi gereken genç Afgan polislerini düzenli olarak eğitmeyi amaçlamaktadır. Almanya, bu proje ile İçişleri Bakanlığı koordinasyonunda polis seçimleri için gerekli olan standartları, kriterleri, sınav kurallarını belirlemekte ve Afgan Polisinin eğitilmesi için onlara temel bir bakış açısı kazandırmayı da amaçlamaktadır. Polis Akademisinde Afganistan Polisini yetiştirmeye yönelik üç (3) tür eğitim verilmektedir. Birincisi; '*Saran Training*' dedikleri yüksek kademe amir ihtiyacını karşılamaya yönelik 5 yıllık eğitimlerdir. Öğrenciler bu eğitimde, 3 yıl Polis Akademisinde örgün eğitim görmekte, daha sonra 2 yıl süre ile alanda görev başı eğitimi yapmaktadır. İkincisi; '*Satanman Taining*' olarak adlandırılan orta düzeyde polis memuru yetiştirilmesine yönelik 1 yıllık süre ile verilen eğitimdir. Üçüncüsü ise; Sınır polisi eğitimleridir. Polis Akademisinde verilen eğitimler, Almanya'nın danışmanlığında planlanmakta ve gerçekleştirilmektedir (bmi.bund.de, 2006).

2.1.3. İngiltere

Kabil Polis Akademisi içersinde uyuşturucu suçları ve bu suçların önlenmesine yönelik Amerikalılarla ve Almanlarla birlikte uzmanlık eğitimleri vermektedir. Afganistan'ın, uyuşturucu ticaretinin merkezi olduğu düşünüldüğünde, bu eğitimlerin ne kadar önemli olduğu göz ardı edilmemelidir.

2.1.4. Türkiye:

Afganistan'ın yeniden imarı ve kalkınmasına yönelik olarak Amerika ve Birleşmiş Milletler tarafından Bölge İmar Ekipleri Kurulması

kararlaştırılmış ve 2001 yılından bu zamana kadar çeşitli ülkelere ait 27 tane PRT (Provincial Reconstruction Team – Bölge İmar Ekibi) faaliyete geçtiğini, bunların sonuncusu ise Vardak Vilayetinde kurulan ve 5 yıl süre ile faaliyet gösterecek olan Türk PRT’si olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Bu PRT ile Vardak vilayetinde, bölge polisinin eğitilmesi ile diğer teçhizat ihtiyaçlarının karşılanması, imkân ve kabiliyetlerinin artırılması, altyapı, bayındırlık ve sosyal alanlarda halkın yaşam koşullarını artırıcı faaliyetlerde bulunulması amaçlanmıştır. Bu faaliyetlerin hayata geçirilmesi için belirli periyotlarda Türk Dışişleri Bakanlığı’ndan Başkâtip konumunda sivil bir koordinatör, 1 vali yardımcısı, 20 polis, 63 asker ve 3 TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı) personeli görevlendirilmektedir (Çiftçi, 2007:68).

3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Afganistan ulusal polisin yeterlilikleri çerçevesinde eğitim ihtiyaçlarının tespit edilerek, araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular ışığında Türk PRT sinin faaliyetlerine katkı sağlayacak çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır.

4. Araştırmanın Metodu

Bu araştırmada yüz yüze mülakat, arşiv araştırması ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Şehrin güvenliğinin sağlanması için, İl Emniyet Müdürlüğü’nün en önemli birimleri olan Asayiş, Terör, Narkotik ve Trafik birimlerine gidilerek bu birimlerde çalışan memurlarla yüz yüze görüşerek önceden belirlenmiş olan sorular doğrultusunda mülakat yapılmıştır. Birimlerde çalışan personelden yönetici - yönetilen ayrımı gözetmeksizin “Random” usulüyle her birimden 5 kişi seçilerek görüşülmüştür. Ayrıca arşiv araştırmasına yönelik birimlerin görev alanına giren konularda bir suçun işlenişinden sonra adliyeye intikal ettirilene kadar olan safhalar ve yapılanlar evrak üzerinde incelenmiştir. Mülakat, arşiv araştırması ve gözlem sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda, birimler ayrı ayrı ele alınarak ortak bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Araştırmada eğitim ihtiyaç analizinin ortaya çıkarılmasına yönelik aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- *Okuma yazma biliyor musunuz?*
- *Biriminiz ile ilgili herhangi bir temel veya hizmet içi eğitim aldınız mı?*
- *Biriminizin görev alanına giren suçlarla nasıl mücadele ediyorsunuz ve ne tür yöntemler kullanıyorsunuz?*
- *Biriminizde suçla mücadele ederken kullanılan araç- gereçler ve personel yeterli mi?*

4.1.Mülakat Sonrası Bulgular

Okuryazar olma ve çalışanların görev yaptıkları birimle ilgili eğitim yeterliliği hakkında sorulan sorulara;

Asayiş Şubesinde görev yapan personelinin % 90'ı eğitim almadıklarını söylerken % 10'u bir kereye mahsus Amerikan Polisinden operasyona yönelik eğitim aldığını beyan etmişlerdir. Yine Asayiş Şube Müdürlüğünde görev yapan polislerin okuryazar olma oranı %40'tır. Çalışan 50 kişiden ancak 20 kişinin okuryazarlığı varken bunların ancak 2 kişisi yüksek okul mezunudur. Terörle mücadele şubesinde çalışanların birimlerine ilişkin eğitim alanların oranı %25 iken eğitim almayanların oranı %75'dir. Okuma yazma bilenlerin oranı da %25 seviyesindedir. Terörle Mücadele Şubesinde uzmanlık eğitimi alanların okuryazar olan personelden oluştuğu gözlenmiştir. Trafik Şubesinde ise 20 personelden sadece % 10'nun uzmanlık eğitimi aldığı ve bu personeline kaza tespit ve cezai işlemlerle ilgili görev yaptıklarını söylemişlerdir. Yine Trafik Şubesinde okuryazar olma oranı % 25 olarak belirlenmiştir. Aynı soruya Narkotik Şubesinde çalışan personelin ise %30'u eğitim aldıklarını söylerken % 70 i olumsuz cevap vermişlerdir. Yine Trafik Şubesinde çalışan 17 kişiden yalnız 7 tanesinin okuryazar olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgulara göre; Vardak ilinde görev yapan polislerin % 60'ından daha fazlasının okuryazar olmadığı okuryazar olanlarında eğitim seviyesinin çok düşük olduğu bu durumda çalıştıkları birimle ilgili uzmanlık eğitimlerini alan personeline az sayıda kalmasına neden olduğu anlaşılmıştır. Afganistan genelinde görünen okuryazar olmama oranının yüksekliği Vardak polisinde de gözlenmiştir. Suç ve suçlularla mücadelede etkin hareket etmenin en önemli unsuru olan profesyonelleşmenin yolu da, çalışılan birimle ilgili uzmanlaşmaktan geçmektedir.

“Biriminizin görev alanına giren suçlarla nasıl mücadele ediyorsunuz ve ne tür yöntemler kullanıyorsunuz?” sorusuna; genel olanak mülakat yapılan tüm şube müdürlüklerinin çalışanlarının büyük çoğunluğu; suç ve suçlularla mücadelede eldeki imkânlar doğrultusunda mücadele etmeye çalıştıklarını ellerindeki uzman personel ve teknik cihaz yetersizliği yüzünden bazı polisiye birimlerin hayata geçirilmediğini ancak bu imkânsızlık durumlarında bile yaptıkları en iyi işin önleyici hizmet görmesi açısından sık sık devriye çıkardıklarını belirtmişlerdir.

Asayiş Şubesinde çalışanlar suçla mücadele de halk arasında güvenliğin nabzını tutacak ve bilgi toplamalarına yardımcı olacak kişiler görevlendirdiklerini, ayrıca Vardak şehir merkezinin küçük olması ve ilçelerde bulunan polis müdürlüklerinde uzman personel olmaması nedeniyle işlenen suçu aydınlatmak için en kısa zamanda bölgeye intikal ettiklerini ve bu bölgelerde uzun süre kaldıklarını söylemişlerdir. Terörle Mücadele ve Narkotik birimlerinde ise genelde Vardak İl Emniyet Müdürlüğünden bağımsız çalıştıklarını, Kabil’den gelen bilgileri ve kendilerine direkt olarak gelen ihbarları değerlendirdiklerini ve istihbarat birimiyle koordineli çalışarak operasyonlar düzenlediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, Narkotik birimi uyuşturucu hammaddesinin oluşturan bitkilerin yetiştirilmesinin önüne geçmek amacıyla Vardak il merkezinde ve bağlı köylerinde arazi kontrolleri yaptıklarını, bunun yanında il müdüründen izin alarak Vardak’ın güneye bağlayan tek anayolda araç araması uygulaması yaparak suçlarla mücadele ettiklerini söylemişlerdir.

Terörle Mücadele Birimi ise özelde kendilerinin siyasi suçlar ve devlete karşı suçlarla ilgilendiklerini, ancak Afganistan’ın gerek Taliban gibi terörist yapılanmalara müsait bir ortama sahip olması gerekse etnik yapısının çok karışık olmasından dolayı istihbarat çalışmalarına ağırlık verdiklerini ve gelen bilgiler doğrultusunda ağır silahlarla donatılmış operasyon birimi sayesinde baskınlar yaparak suçluları yakaladıklarını, bunun yanında Vardak bölgesinde siyasi suçları önlemeye yönelik bir çalışmalarının ve stratejilerinin olmadığını beyan etmişlerdir.

Trafik Şubesinde ise; Vardakta bir şehirleşme söz konusu olmadığı için ciddi bir trafik sorunu olmadığını, Afganistan’ı güneye bağlayan 2 tane otoyoldan birinin Vardak içersinden geçiyor olması nedeniyle görevlerinin önem arzettiğini, görev planlamaları bu doğrultuda yaptıklarını söylemişlerdir. Ayrıca, ellerinde 2 tane uzman trafikçi ve 1 tane araç olması nedeniyle kazalara bu kişileri gönderdiklerini ve bir aracın onlara tahsis edildiğini diğer araçlarda zaman zaman trafik

kontrolleri yaparak suç işleyenlere para cezası kestiklerini bunun yanında belli günlerde de evrak kontrolü için uygulama yaptıklarını, ayrıca yine trafik biriminde araç ruhsat ve tescil işlemlerinin yapıldığını söylemişlerdir.

“Biriminizde suçla mücadele ederken kullanılan araç - gereçler ve personel yeterli mi?” sorusuna tüm birimlerin ortak olarak verdikleri cevap “Hayır, kesinlikle yetersiz” şeklindedir. Narkotik, terör ve trafik şubelerinin ortak özelliği olarak, devriye hizmeti yapacak arabalarının olmadığını, sadece yeteri kadar aracın asayiş şubesinde olduğu anlaşılmıştır. Yine, Asayiş şubesine bağlı olay yeri inceleme bürosunda da yine Rusya’da uzmanlık eğitimi almış bir uzman personel olmasına rağmen kullanabileceği malzemenin olmaması nedeniyle başka işlerde kullandığını belirtmişlerdir. Gerek Narkotik biriminde, gerek terör biriminde gerekse de trafik biriminde mevcut tek şeyin çok sayıda erat grubu yardımcı polisin, telsizin ve yeteri kadar silahın olması olarak beyan etmişlerdir.

Bunun yanında tüm birimlerde yapılan evrak işlemlerinin, bilgisayarların ve bilgisayar bilen personelinin olmaması nedeniyle elle yapılıyor olması dikkat çekici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine tüm birimlerde evrak arşivleme sistemlerinin oturmaması nedeniyle zaman zaman problemlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Ayrıca Vardak İl Emniyet Müdürlüğü bünyesindeki Asayiş, Terör, Narkotik ve Trafik birimlerinde görev yapan personel arasında bayan polislerin görev yapmıyor olması nedeniyle bayanlara ihtiyaç duyulan bazı polisiye olaylarda sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir.

4.2.Gözlem Bulgular

4.2.1.Asayiş Şube Müdürlüğü

Asayiş Şubesinin, Evrak-Arşiv, Kriminal Teknik ve Soruşturma (Keşif) olmak üzere üç bürodan oluşmaktadır ve 50 personel görev yapmaktadır. 2006 yılı içerisinde Vardak bölgesinde 14 adet cinayet olayının meydana geldiğini ve bunlardan yalnız 3 tanesinin faili meçhul olduğu, ayrıca genellikle karşılıklı darp ve hırsızlık olaylarının meydana geldiğini ve küçük-büyük tüm suçlarla Asayiş Şubesinin ilgilendiği görülmüştür. Ayrıca meydana gelen hırsızlık olaylarının %60’ı jeneratör hırsızlığıdır. Bunun nedeni şehirde önceki yıllarda olan elektriğin Amerika’nın müdahalesi döneminde Talibanla yaptığı çatışmalar sırasında gerek alt

yapının gerekse üst yapının yerle bir olmasıdır.

Asayiş Şube Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Kriminal Teknik Büro çalışan tek kişi, faaliyetlerini çok dar bir odada, Almanlar tarafından verilen küçük bir olay yeri inceleme çantasıyla gerçekleştirmektedir. Kriminal Teknik Büroda çalışan memurun, 3 yıl Rusya ve 1 yıl Kabil Polis Akademisinde eğitim aldığı, olay yerinin fotoğraflanarak tespit edilmesinde kullanabilecekleri uygun bir fotoğraf makinesinin olmadığı, Vardak ve ilçelerine hitap eden olay yeri incelemesi yapmak için gerekli teknik imkânlarının olmadığı, Almanlar tarafından verilmiş birkaç malzemenin olduğu ancak bunlarında bir kısmının bozuk olduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar Almanya gibi bazı ülkelerde polisin iyileştirilmesine yönelik faaliyetleri olsa da, bunların birçoğu göstermelik olmaktan öteye gidememektedir. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi küçük bir olay yeri inceleme çantasının içerisinde birçok şey eksik ve kullanılamaz halde olması ve çanta verildiğinde ise onu kullanacak nitelikte personelin olmaması bunun en belirgin göstergesidir.

Suçluların gözaltında tutulduğu Vardak İl Emniyet Müdürlüğü'ne ait asayiş şube müdürlüğü sorumluluğunda olan nezarethanenin, yaklaşık 25 m² bir yer olduğu, ortada bir soba, yerde kilim ve battaniye olduğu görülmüş, nezarethanede tutulan kişilerin yemek ihtiyaçlarının da Emniyet Müdürlüğü tarafından karşılandığı tespit edilmiştir.

Asayiş Şubesinde görev yapan personelden yalnızca 5 tanesinin Polis Akademisi mezunu olduğu bunların dışında kalan ve eğitim almış personelin ise Amerikalılar tarafında verilen 3 aylık hizmet içi eğitimlere katıldıkları anlaşılmıştır. Afganistan'da şu sıralar her ne kadar polislik mesleğine alımların bir standarda kavuşturulması için projeler yürütülse de çok geç kalınmıştır. Amerika'nın polisliğe alımlar konusundaki bakış açısıyla, Polis Akademisinin yönetiminden sorumlu olan Almanya'nın bakış açısı çok farklıdır. Amerikalılar Polisliğe müracaat edenleri 3 aylık temel polislik eğitiminden geçirdikten sonra yardımcı polisliğe almakta iken, Almanlar Türkiye'deki yapıya benzer bir şekilde 3 yıl akademi eğitimi bir yılda staj eğitimi vermeyi istemektedirler ve faaliyetlerini bu doğrultuda yapmaktadırlar. Ülkede polisliğe alımlarda bir eğitim birliğin olmaması nedeniyle uzman personel sıkıntısı yaşanmaktadır.

4.2.2. Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü

Terörle mücadele şubesinde, 1 Yarbay, 11 Memur ve 5 Erat olmak üzere toplam 17 personel görev yapmaktadır. Şube Müdürlüğü'nün görev

alanının sadece siyasi suçları kapsamaktadır. Birimin görev alanı ile ilgili yapılacak operasyonlarda İl Emniyet Müdürlüğünden bağımsız olarak hareket etme konusunda yetkilerinin olduğu ancak, uygulamada operasyonlar konusunda İl Emniyet Müdürünün de bilgilendirildiği ve çevre güvenliğinin alınması konusunda İl Emniyet Müdürlüğünden destek alınmaktadır. Terör konusunda bir konuda operasyon yapılabilmesi için Kabil'den veya Vardak İl Emniyet Müdüründen bilgi, talimat veya Kabil'den gelecek olan şifreli bir bilgi yeterli olmaktadır.

Terör biriminde çalışanlar, siyasi suç kavramını; Devletin bütünlüğüne ve anayasal düzeni yıkmaya yönelik faaliyet gösteren örgütlerin eylemlerinin siyasi suç olarak nitelendirse de, tüm terör birimi Taliban'a karşı mücadele vermek amacını gütmektedirler. Çünkü her ne kadar Taliban ülke yönetiminden gitse de Vardak İlinde yaşayan halk arasında birçok taraftarı vardı ve Taliban bu kişiler vasıtasıyla bölgenin nabzını tutarak eylem yapmaktaydı.

4.2.3. Trafik Şube Müdürlüğü

Trafik Şube Müdürlüğünde 2 adet görev aracının yanında toplam 19 personel çalışmaktadır. Bu görevlilerin içersinde trafik konusunda sadece 2 kişi Kabil Polis Akademisinde toplam 2 haftalık uzmanlık eğitimi almıştır. Alınan eğitim içeriğini kaza tespit ve temel trafik bilgisi oluşturmaktadır. Yıllara göre yapılmış trafik kaza istatistiklerine bakıldığında Vardak bölgesinde trafik kazalarında bir azalma olduğu gözlenmiştir. Bunun da son zamanlarda halkın bilinçlenmesi, trafik uyarı levhalarının çoğaltılması ve polisin sıklaşan trafik kontrolleri sayesinde sağlandığı düşünülmektedir.

Trafik biriminde karşılaşılan bir ilginç konuda karayolu trafik güvenliğine yönelik hız sınırı kontrolü yapmak için, radar gibi temel ve basit bir alet dahi bulunmadığından dolayı, hız kontrolünün sadece gözle tahmini olarak yapıldığı gözlenmiştir. Araç alım satımlarında yapılan tescil işlemleri, sistemli bir dosyalama ile takip edilmekte ancak, bu bilgiler, bilgisayar kullanmasını bilen personel ve bilgisayarın olmaması sebebiyle dijital ortama aktarılamamaktadır.

Afganistan'ın son 40 yılını devamlı savaşlar ve iç çatışmalarla geçirdiği düşünüldüğünde bu durumlarla karşılaşılmasını anlamak mümkündür. Ama yaklaşık 5 yıldır, Amerika'nın başını çektiği uluslararası güçlerin polisin yapılandırılması konusunda yürüttükleri projeleri hayata geçiremedikleri de bir gerçektir. Ancak Türkiye'nin de

Vardak İlinde kurulan PRT'si vasıtasıyla Vardak ilinin yeniden yapılandırılması sürecinde polise yönelik, bu tür araç gereç ve eğitimli personel ihtiyacını karşılayacak çalışmalar yapması bir zorunluluktur.

4.2.4.Narkotik Şube Müdürlüğü

Narkotik Şube Müdürlüğünde toplam 17 kişi görev yapmaktadır. Bu çalışanların ancak 5 kişisi narkotik konusunda eğitim almıştır ve bunlardan 3 kişi Polis Akademisinde bir kişide Hindistan ve Singapur'da Narkotik eğitimi almıştır. Ancak bu kişilerin eğitim görmesine rağmen ellerinde uzman personel bulunmamaktadır.

Yapılan çalışmalarda Narkotik ile mücadele konusunda hâlihazırda yürürlükte olan kanun ile uygulanmasında birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Çalışanların, yaptıkları iş ilgili mevzuat bilgisi yok denecek kadar az olmasından dolayı narkotik konusundaki çalışmalarını tecrübeye dayalı polislik mantığı ile hareket ederek yürütmektedirler.

Afganistan'da uyuşturucu ticareti suçunu işleyenlerin izlemiş olduğu yöntem genelde 3 aşamadan oluşmaktadır; Birinci adımda çiftçiler narkotik maddesini pazarlayacak kişi için ürünü yetiştirmektedirler. İkinci adımda aracı olan şahıslar hammaddeyi çiftçiden alarak Afganistan'da veya yurt dışında işlenmesini sağlamaktadırlar. Üçüncü adımda ise pazarlanacak olan narkotik maddesi, yurt dışında bulunan satıcıya ulaştırılarak diğer ülkelerdeki irtibatlı oldukları kişilere göndererek halka ulaştırılmaktadır.

Afganistan'da, haşhaşın işlendiği laboratuvarlar genelde; Nangarhar (Celal Abad), Bedakhshan ve Takhor gibi sınır bölgelerinde bulunmakta ve gizli olarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu faaliyetleri gerçekleştirip de yakalanan şahıslar, Afgan yasalarına göre normal mahkemelerde yargılanamamaktadır. Bu kişiler hakkında soruşturma dosyası tanzim edilerek, düzenlenen evrakla birlikte Kabil'de bulunan ve narkotik suçlara bakan özel bir mahkemeye sevk edilmektedirler. Ayrıca Narkotik Şube Müdürlüğünün kayıtlarından Vardak genelinde kayıtlı uyuşturucu kullanan ve bağımlısı olan 14'ü bayan olmak üzere toplam 370 kişinin yaşadığı öğrenilmiştir.

4.3.Arşiv Araştırması

4.3.1.Soruşturma Evrakı

4.3.1.1.En son gerçekleşen ve hazırlık soruşturulması tamamlanan bir gasp olayına ilişkin hazırlanan soruşturma dosyasında yapılan incelemede;

- (a) Sanığa ait fotoğrafın ve parmak izinin bulunduğu bir fiş,
- (b) Savcılığa yazılan üst yazı,
- (c) Savcılığa, Emniyet Müdürlüğü tarafından yazılmış olay raporu ve görüş yazısı
- (d) Şüpheli ifade tutanağı,
- (e) Nezarethane teslim tutanağı,
- (f) Soru cevap şeklinde hazırlanmış şüpheli ifade tutanağı,
- (g) Sanığın kimliğini yanlış beyan etmesinin anlaşılmasından sonra hazırlanan ek ifade tutanağı,
- (h) Sanığın üstünden çıkan eşyalara ilişkin tutanak,
- (i) Yakalama ve gözaltına alma tutanağı,
- (j) Dizi pusulası (fihrist),
- (k) Şüphelinin üstünden çıkan ve kendisine ait olan eşyalara ilişkin teslim tutanağı,
- (l) Savcılık tarafından, suç ortaklarının yakalanmasına ilişkin Emniyet Müdürlüğüne hitaben yazılan talep yazısı,
- (m)Vardak Emniyeti tarafından diğer şüphelilerin de yakalanmasına ilişkin Nerkh İlçe Emniyet Müdürlüğüne hitaben yazılan emir yazısı,
- (n) Vardak Emniyet Müdürlüğüne bağlı olduğu Kabil Bölge Polis Birimine hitaben olaya ilişkin yazılan ayrıntılı rapor (Afganistan, suçların daha kolay ve düzenli takip edilebilmesi amacıyla coğrafi olarak üç bölgeye ayrılmıştır).
- (o) Şüpheli olarak yanlışlıkla gözaltına alınan bir kişiye ait salıverme tutanağı,
- (p) Şüpheliyi Savcılığa gönderme üst yazısı,
- (r) Şüphelilerin başka suçlarının olup olmadığının öğrenilmesi

amacıyla diğer birimlerle yapılan yazışmalar yer almaktadır.

Hazırlanan soruşturma evrakı ile ilgili olarak, bir suça ilişkin hazırlanan tahkikat dosyasının herhangi bir düzene göre hazırlanmadığı, kendi mevzuatlarında olmasına rağmen **mağdur ve tanıklara** ait her hangi bir **ifade, teşhis, yüzleştirme** gibi polis soruşturmalarının en önemli unsurlarından olan tutanakların olmadığı görülmüştür.

4.3.1.2.Siyasi bir suçlu yakalandığında hakkında düzenlenen soruşturma dosyası incelendiğinde;

- (a) Gözaltına alma tutanağı,
- (b) Üst arama tutanağı,
- (c) Ev ve araç arama tutanağı,
- (d) Yakalama tutanağı,
- (e) Suçluya ilişkin ifade tutanağı,
- (f) Olay yerindeki tanıklara ilişkin ifade tutanağı ve parmak izleri,
- (g) Olayda elde edilen deliller,
- (h) Mahkeme üst yazısından oluşmaktadır.

Görüldüğü üzere gasp olayına ilişkin hazırlık tahkikatında yapılan evraklar ve izlenen yöntem ile terör suçu sonrasında hazırlanan tahkikat evrakları arasında büyük farklılıklar vardır. Asayişe yönelik bir suç sonrası hazırlanan tahkikat dosyası terör suçu sonrası hazırlanan dosyadan çok daha düzenli ve ayrıntılıdır. Araştırmalarımızda şahsın mahkemeye sevki konusunu düzenleyen bir mevzuatın olup olmadığı da tam anlayamamıştır. Göreve ilişkin yazılı bir uygulamadan çok o birimde çalışan kişilerin meslek tecrübesi ve kanunları yorumlama kapasitesiyle doğru orantılı olarak evrak tanzim edildiği düşünülmektedir. Çünkü defalarca bu konuları düzenleyen mevzuat ve emir gibi bir şeyin var olup olmadığını sordüğümüzde olumlu veya net bir cevap alamamışızdır. Ama Afganistan imarına yönelik projelerden olan adalet ve hukuk sisteminin iyileştirilmesi projeleri ile bu eksikliklerin giderileceği ümit edilmektedir.

4.4.Değerlendirmeler

Asayiş Şube Müdürlüğünün Terörle Mücadele, Narkotik, Trafik Şube Müdürlükleri ile karşılaştırıldığında iş yoğunluğunun fazla olduğunu görülmüştür. Fakat soruşturma dosyası düzenleme, rapor yazma ve hazırlık tahkikatı yapma konusunda eksiklikleri vardır. Ama buna rağmen siyasi suçlarla ve terörizmle mücadele için kurulmuş birim olan terör birimindeki düzenlenen mahkeme evraklarından daha ayrıntılıdır. Şüpheli, tanık ve mağdurla mülakat yapma konusunda ciddi eksikleri olduğu gözlemlenmiştir. Vardak bölgesinde adaletin eksiksiz işlemesi ve polisin kanunlar çerçevesinde görevini yerine getirebilmesi amacıyla Asayiş Şubesinde çalışan tüm personele belirli periyotlarda suç soruşturması ve hazırlık tahkikatının eksiksiz olarak yapılmasına yönelik uzmanlık eğitimleri verilmelidir.

Asayiş Şube Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini yürüten Kriminal Teknik Büroda sadece bir uzman personelin olduğu, Almanlar tarafından verilen bir kaç tane olay yeri incelemesine yönelik malzemenin olduğu ve bu cihazlardan bazılarının bozuk olması nedeniyle kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bir suçu delillendirmenin soruşturma dosyasının olmazsa olmazlarından olduğu düşünüldüğünde, olay yeri incelemesinin hayati önemi olduğu tartışılmazdır. Bu kapsamda en kısa zamanda basit düzeyde suç delillendirilmesini sağlayacak olay yeri inceleme cihazlarının temin edilmesi ve uzman personel sayısının arttırılarak bunlara belirli periyotlarda gerek Türkiye’de gerekse Vardak’ta olay yeri inceleme uzmanlık eğitimleri verilmelidir.

Terörle Mücadele Şubesinde çalışan personelin sayısının az olduğu ve nitelikli personelden yoksun olduğu anlaşılmıştır. Afganistan şartları düşünüldüğünde Terörle Mücadele Biriminin sorumluluk ve görevlerinin ağırlığı anlaşılacaktır. Böylesine önemli bir birim de çalışan ve sürekli operasyon yapan şube personelinin de özel niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda Terörle Mücadele personeline yönelik olarak silah eğitimi, operasyon ve operasyonel atış teknikleri konusunda uzmanlık eğitimlerinin yanında ihtiyaçları olan teçhizatı verilmelidir.

Trafik Şube Müdürlüğünde ise, kaza tespiti konusunda 2 tane uzman personelin olduğu, diğer personelin ise temel trafik bilgilerinin bulunduğu, trafik denetlemelerinde kullanılan malzemelerden de yoksun oldukları tespit edilmiştir. Bu kapsamda Afganistan trafik yasaları çerçevesinde trafik branşına yönelik olarak tüm personele kaza tespiti, trafik denetlemesi ve teknik malzemelerin kullanımına ilişkin uzmanlık eğitimleri verilmelidir. Ayrıca hız tespiti ve alkol kontrollerinin

yapılabilmesi için, radar ve alkol metre gibi cihazların temin edilmesi karayolu trafiğinin sistemli kontrolüne yardımcı olacaktır.

Yine aynı şekilde Narkotik Şube Müdürlüğü birimlerinde çalışan üç uzman personelin yerlerinin değiştirilmesi sebebiyle uzman personellerinin kalmadığı ve narkotikle mücadele konusunda kullanabilecekleri teknik cihazların olmadığı anlaşılmıştır. Afganistan'ın coğrafi yapısı, uyuşturucu ticaretindeki faktörü ve kuzey bölgesiyle güneyi birbirine bağlayan tek güzergâh olan Kabil – Kandahar yolunun Vardak içinden geçtiği düşünüldüğünde, Narkotik Şube Müdürlüğü'nün görevinin önemi bir kez daha anlaşılacaktır. Bu bakımdan acilen narkotikle mücadele konusunda uluslararası toplumda kendini kanıtlamış ülkeler tarafından bu birimde çalışan personele uzmanlık eğitimleri verilmeli ve en azından suç soruşturmasını sağlıklı olarak yürütebilecekleri kadar teknik cihazlar temin edilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Afganistan'ın imarı ile görevli her ülke, eğitimiyle sorumlu olduğu bölge polisine kendi standartları çerçevesinde eğitim vermektedir. Bu anlamda Afganistan genelinde bir eğitim birliğinden söz etmek mümkün değildir. Bu durum birkaç yıl sonra Afgan Polis Teşkilatı açısından, farklı problemleri de beraberinde getirecektir. Bu konuda, sistematik bir eğitim birliğinin olmayışı, Birleşmiş Milletleri harekete geçirmiş ve 2007 yılının ortalarından itibaren Afganistan genelinde verilen polis eğitimlerinin tek çatı altında toplanmasına karar verilmiştir. Yapılan toplantılarda: “Afgan Polisini ve Afgan halkını anlamada Türklerin çok başarılı olduklarını, AGİT gibi uluslar arası kuruluşlarda polis eğitimleri ile ilgili görev alan Türk Polislerinin çok başarılı olduklarını ve Türk Polis Teşkilatında eğitim verebilecek kalitede yeterli sayıda personel bulunduğunu bildiklerini” belirtmişlerdir. Ayrıca, Afganistan polis eğitimlerinin tek çatı altında toplanması ile ilgili organizasyonda, Türk Polisinin aktif rol alması gerektiği konusunda beklentilerini iletmişlerdir. Bu kapsamda 2007 yılında AGİT misyonunun benzeri olacak şekilde planlanan, Afgan Polis eğitimlerinin tek çatı altında toplanması ile ilgili projede, Türk Polis Teşkilatının aktif biçimde yer alması, Afganistan'ın geleceği ve Türkiye'nin uluslararası konumu açısından hayati öneme sahip olacaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi, yasa uygulayıcıları olarak görev yapacak polislerin %60'ından fazlasının okuma yazma bilmemesi, Afgan halkı için oldukça ürkütücüdür. Bu nedenle polis temel eğitimi

faaliyetlerinin yanında, okuma yazma bilmeyen polisler hızlandırılmış okuryazarlık eğitimlerinin verilmesi son derece önemli görülmektedir. Mevcut PRT'ler içerisinde hem Polislik Eğitimi hem de okuryazarlık eğitimi veren tek birimin Türk PRT'si olması ayrıca dikkat çekici bir konudur. Afgan polisine yönelik verilen okuryazarlık eğitimlerinin kesilmeksizin devam etmesinde büyük yararlar görülmektedir.

Araştırmalar esnasında, Vardak Emniyeti çalışanlarının listesini ve sayısını istediğimizde bize ne sağlıklı bir sayı ne de personelin isim listesini veremediler. Daha sonra yaptığımız incelemelerde, ne sağlıklı bir kayıt sistemlerinin, ne de personel dosyası hazırlama gibi bir faaliyetlerinin olmadığı görülmüştür. Personel dosyalarının hazırlanması ve kayıtların tutulması uzun süreli bir iş olacağı düşünüldüğünde, periyotlar halinde 6 aylık dönemlerde gelecek olan polis eğitimci gruplarının, Vardak polisinin sağlıklı bir kayıt sistemine ulaşmasına yönelik yapılan çalışmaları sıkı bir şekilde takip etmeleri gerekmektedir.

Vardak Emniyet Müdürlüğünde yazışmaların elle yapıldığını ifade etmiştik. Her ne kadar bir iki bilgisayar olsa da, kullanacak bilgisayar bilen personelin olmaması nedeniyle bilgisayarlar sadece aksesuar olarak bulunmaktadır. Kendilerine “yazışmaların elle yapılmasının zor olup olmadığını” sorulduğunda ise ‘bilgisayar bilen personelleri ve yeteri kadar bilgisayarları olmadıkları için bu şekilde yazmaya zorunlu olduklarını’ söylediler. Bu problemin de aşılabilmesi için ilk etapta Vardak'ta çalışan ve okuma yazma bilen polisler temel PC eğitimi verilmeli ve yeteri kadar bilgisayar PRT bütçesi kullanılarak, sağlıklı bir planlama ile Vardak vilayeti bünyesindeki emniyet birimlerine dağıtılmalıdır.

Her ne kadar Türk Polisi tarafından hazırlanan eğitim programı temel eğitimi kapsasa da, bunlara ilaveten uzmanlık eğitimlerini içeren eğitim programları geliştirilmelidir. Uzun süredir polis hizmetlerinde çalışan tecrübe sahibi polislerin, uzmanlık alanlarının olmadığı ve gelişmiş suç soruşturması yaptıkları gözlemlenmiştir. Türk PRT'si görev yapacağı 5 yıllık süre içinde, temel polislik eğitimlerinin yanında, tecrübeli ve eğitilmiş polisler için olay yeri koruma/inceleme, soruşturma, dosyası tanzimi, önleyici hizmetler, kaçakçılık, uyuşturucu ve terörle mücadele gibi, uzmanlık eğitimleri verilmesi, Afganistan'ın geleceği ve Türkiye'nin buradaki misyonu açısından son derece önem arz etmektedir. Bunun yanında, Afganistan Polis Akademisi'nde Almanya, Amerika ve İngiltere gibi Türk Polisi'nin de uzmanlık eğitimleri vermek amacıyla bir birim kurmasının, hem Afgan halkı açısından hem de uluslararası arenada

Türk Polisi'nin bilgi ve becerilerini paylaşması açısından bir fırsat olacağı değerlendirilmesi gereken bir olgudur.

Olay Yeri İnceleme Biriminin, kanunların sağlıklı olarak işlenmesi için en önemli birimlerden olduğu tartışılmazdır. Türk Bölge İmar Ekibi olarak temsil ettiğimiz misyon itibari ile gerek Vardak bölgesi gerekse civar bölgelerin polislerinin eğitilmesine yönelik olarak yapılmasına başlanan Polis Eğitim Merkezinin içerisine tüm bölge polislerinin eğitilmesini sağlayacak bir olay yeri inceleme laboratuvarının kurulması faydalı olacaktır.

Okuryazar oranının düşük olduğu bu ülkede, okuryazar olan eğitimli polisler gerçekten çok değerli bir konumdadır. Sayıları az da olsa genç polisler veya siviller arasından liseyi bitirmiş ve nitelikli olanlardan en az 5 kişi seçilebilir ve Türkiye'deki Polis Akademisinde diğer dost ve kardeş ülkelerden gelen yabancı uyruklu öğrencilerin aldığı eğitimlerden Afganlılar da yararlanmasını çok faydalı olacağı düşünülmektedir. Hâli hazırda bu 2007–2008 eğitim öğretim döneminde Afganistan Türkiye'ye 5 kişi göndermiştir. Afganistan'ın geleceğine ve Afganistan Polis Teşkilatına bu eğitimli kişilerin yön vereceği düşünüldüğünde, Türkiye ve Afganistan dostluğu açısından kaçırılmayacak bir fırsattır.

Görüldüğü gibi, polislik mesleği bir bütün olarak düşünüldüğünde asayiş, terör, narkotik, trafik, operasyon ve silah eğitimi gibi konularda da uzmanlık eğitimleri verilmesi ve süreklilik oluşturması önem arz etmektedir. Türk PRT' sinin faaliyet gösterdiği süre içerisinde temel polislik eğitimlerinin yanında uzmanlık eğitimlerinin olması ve devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla, sonraki dönemlerde de söz konusu alanlarda eğitim verilebilmesi için Türkiye'den de belirli periyotlarda uzman eğitimcilerin gelmesi yararlı olacaktır.

Afganistan'ın kısa sürede yeniden imarı ve yapılanması noktasında PRT'ler geçkente çok etkili bir araçtır. PRT'lerdeki faaliyetleri aracılığıyla birçok uluslararası güç, merkezi hükümete ülkenin sosyal ve ekonomik açıdan gelişmesine katkıda bulunarak destek vermektedirler. Ancak bu destek yeterli değildir. Çünkü PRT'ler deki faaliyetlerde bir standart söz konusu değildir. Ekonomik ve altyapı desteğine ilişkin projelerinin yanında halka okuma yazma eğitimi ile bulunduğu yerdeki polis teşkilatına hem okuma yazma hem de temel polislik ve uzmanlık eğitimleri veren tek ülke Türkiye'dir. Kurulduğu dönemden beri çok kısa bir sürede tüm PRT'ler arasında model konuma ulaşan Türk PRT' sinin

sayısı ve hizmetlerinin artırılması, Türkiye'nin Afganistan ve Orta Asya'daki gelecekteki misyonu açısından önem arz etmektedir.

Afganistan da her gün artan güvenlik problemi göz önüne alındığında, Afgan Ulusal Ordusunun ve Polisinin de bir an önce profesyonelleşmesi gerektiği kaçınılmazdır. Bu konudaki beklentiler, samimiyeti ve uygulamalarıyla Afganistan halkı ve hükümeti tarafından çok takdir ve beğeni toplayan Türkiye'nin tarihi sorumluluğunu artırmaktadır. Yakın gelecekte ise Türkiye'ye düşen, Vardak'ta hizmet veren tek PRT'nin sayısının artırılması ve Afganistan'ın farklı bölgelerine de hizmet verecek şekilde yapılandırılmasıdır. Türkiye İşbirliği ve Kalkınma İdaresi'nin (TİKA) bugüne kadar üstlendiği ve başarıyla götürdüğü bu "milli politikayı" devam ettireceği konusunda ki beklentiler de devam etmektedir.

Kaynaklar

- afghanistan.ihh.org, (2006), (<http://afghanistan.ihh.org.tr/index.html>, e.t.: 20.11.2006).
- Balcı, Ali, (2004), "Afganistan: Ulus Devlet ve Kabilecilik Arasında" *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Nisan 2004, s.262.
- bmi.bund.de, (2006), (http://www.bmi.bund.de /Internet /Content /Common/Anlagen/Broschueren /2006/Polizeiliche_Aufbauhilfe_in_Afghanistan_en,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/Polizeiliche_Aufbauhilfe_in_Afghanistan_en.pdf E.T.: 10.12.2007).
- Çiftçi, İrfan, (2007), "Asya'nın Kalbi Afganistan", *Polis Dergisi*, Sayı.52, ss.64-69.
- elyazmasi.org, (2007), (<http://www.elyazmasi.org/od/afg.pdf>, güncelleme 10.12.2007).
- Goodson, Larry, (2005), "Bullets, Ballots, and Poppies in Afghanistan", *Journal of Democracy*, January 24-38, (https://muse.jhu.edu/demo/journal_of_democracy/v016/16.1goodson.html, E.T.: 10.12.2007).
- Maley, William, (2001), *Afghanistan and The Taliban*, India:Penguin Book.

Maloney, Sean, (2005), “*Afghanistan Four Years On: An Assessment*”, ([https:// carlisle-www.army.mil/ usawc /Parameters/ 05autumn/ maloney.pdf](https://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/05autumn/maloney.pdf) E.T.:08.12.2007).

Pandya, Amit, (2007), “*Security, Reconstruction and Political Normalization in Afghanistan*” (2004), ([http:// www.americanprogress.org/ AccountTempFiles/ cf/%7BE9245FE4- 9A2B-3C7-A521-5D6FF2E06E03%7D/ pandya.pdf](http://www.americanprogress.org/AccountTempFiles/cf/%7BE9245FE4-9A2B-3C7-A521-5D6FF2E06E03%7D/pandya.pdf) E.T.: 08.12.2007).

Rubin, Barnett; Hamidzada, Humayun and Stoddardr, Abby, (2003), “*Through the Fog of Peace Building: Evaluating the Reconstruction of Afghanistan*” (<http://www.cic.nyu.edu> E.Tarihi:08.12.2007)

vardakturkprt.com, (2007), (<http://vardakturkprt.com>, E.T.: 2.12.2007).

